

Մայանս և Պանդեոկ), իրենց յառանգորդները կը կայանան անանկ փցուն նիմերս վրայ՝ որոնց մասին չարժեր իսկ վիճիլ: — Ասկի գաս, Կիբեմգրկի վերագրել տպագրութան գիտար՝ շատեր կը գլանան: Հօլանտացիք երկար ատեն պնդած են որ Լուան Գօսթեր անուն մարդ մըն էր՝ որմէ Կիբեմգրկ փոխ առած էր իր կատարելագործութիւնները: Այս գրոյցն ալ վերջ ի վերջոյ ջուրն ինկաւ: Առ առաւելն Գօսթեօի կարելի է վերագրել փայտափորագրութամբ տպուած լատիներէն գիրք մը, Speculum salutis անուամբ: Հասկեմի մեջ՝ շարժուն ատուերով տպուած ամենամին գիրքը 1484 էն առաջ չէ եղած:

* * * Զաւարթոյ շարժան արտերով կարգաւորութիւնը Կիբեմգրկէն ելած է Մայանս 1453 - 5 թ. Առաջին շարժանը 640 թերթերէն էր, նաև «բողոքեան բուրք»եր: Նիքօլա Ե. Պապը 1454 ին այս գիրքերէն նոխրեց այն նաատացեալներուն որոնք դրամական նուէրներով օճան կը նանդիանային Կիպրոսի բագաօրին՝ Տաճկաց դէմ մշտած պատերազմին ատեն: Այդ Աձ.աշունչէն բնաւ չկայ նիւայ: Առաջին գիրքը որ ճշգրտէն կը կրէ տեղը, բուսական ու արպագրիչներուն անունը՝ Մայանսի «Սալմոսարան»ն է, մեծապիւր միամալ, 1457 ին Ֆատար-Շեօֆերի Մամուլէն զուրս եղած: 6 օրինակ միայն մնացած է անկէ. կը պարունակէ 75 թերթիկ և 288 զուխ՝ փայտէ կաղապարներով կարմիր-կապուտ գարդանկարուած: Ի շարս նոյն անձերուն նրատարակութեանց, կը յիշատակուի 1462 ի Աստուածաշունչ մը:

ԵՊՈՒՆՈՒՄՆԱՆ ՃԵՐՐՈՐՄՈՒՄԻՆԻՆԸ

Տեղ մնաց որ չուղեօրք այս մոզական գիտար: Քիչ շատ ամէն ո՛ր որ այցելեց՝ գրկարաց ասպնջականութիւն մը վայելեց իսկայն: Կէ-թէ-Կէ-թէ Զ-...-...-... — ինչպէս կը կոչուէին Տ-...-...-... — ցրտեցան եւրոպայի այլ եւայլ կողմերը, բոլորն ալ նոր աշակերտներ գիտութեան և յառաջդիմութեան: Գերմանիա, Զուիցերիա, Ֆրանսա և Իտալիա տեսան յանկարծ բացուիլ բաւական կարեւոր տպագրատուններու: Տպագրական արուեստը լաւ բնդունելութիւն գտաւ նոյն ատենի վեճակներէն շատին կողմէ որոնք մեծ մարդափրօքիւն մը կատարած եղան, զիւրացուներով ծաղկամբ գիտի մը որ կոչուած էր ժողովուրդներու աչքերը բանալու ճանարտութեան ու բանականութեան լոյսերուն: Լուի ժԲ. գայն նկատեց «տեղի աստուածային քան մարդկային» քան մը, մինչ Ֆռանսուա Ա. բոլոր տպագրիչ-գրավաճառները գերծ կացուց գինորական ծառայութեան: — Մակայն և այնպէս նորածին տպագրութեան նամար քաջայերական եղոյ այս բուսականը չունեցաւ երկար տեսողութիւն: 1521 ին Գրաքննութիւնը — Մասճման լոյս-թերթը կորստոյ ալդ անգոր պարկան — սկսաւ՝ տպուել գիրքերու նամար, այնուհետև բաւական ատեն ո՛չ մէկ գիրք նրատարակուեցաւ առանց արտօնութեան:

* * * Է՛ն առաջ, Մայանսէն տպագրութիւնը փոխադրուեցաւ Պանդեոկ ուր (1461 ին) գերմ. լեզուով «Առաջին գիրք» մը լոյս տեսաւ: — Ելուիխ Զեյ 1467 ին տպագրութիւնը Գօլօնիա տարաւ ուր տպեց Ս. Յգոստինոսի 2 գիրքերը: — Միւելոյն տարին ժան Մէնթէ սկսաւ ի գործ դնել տպագր. արուեստը Սրբագրութիւն մեջ, 1473 — 6 լոյս բնծաղելով Վենետիկ տը Պեփի 10 նատար «Մեքիլիզմ»ը: — 1465 էն սկսաւ 3 գերմ. գործարարներ Ֆատար-Շեօֆերի արնետանոցը չքելով Իտալիա անցան և նատատուեցան Սուպիարօ վանքը (Հոտմի մօտ). նոն էր որ 1465 ին տպեցին «Լաքրանսի երկեր»ը: Իրենցմէ Ելուիխ Հոմ Հոմ կանչուեցաւ Թօռքունետա կարօնապիւն կողմէ և 1467 ին նրատարակեց անոր «Սորնդաժմարիւնք»ը, — մինչ Կիբեմգրկի ողջ էր դեռ: Միւս ընկերները եկան միացան իրեն և նոր ատն մը նիմնեցին. Քիչ ատենէն տպարանները շատցան նոն. 1475 ին 20 նատ կային և 7 տարուան ընթացքին 12000 նատար լոյս բնծաղեցին: — Տպագրութիւնը մուտ գործեց Վենետիկ 1469 ին՝ Նիքօլա ժանսօն Ֆրանսացիին կողմէ, Ե-...-...-... Զ-...-...-... Զ-...-...-... 43 արտէ-...-...: Նիքօլայի տպարանը փոխանցուած է լեռոյ Անտոէ Թօռնէմանիի՝ տպագրալ պարտուատար Արտ: